

Mitt möte med Harriet

Harriet Löwenhjelm. Adligt, lite dammigt namn. Vitt parasoll, krage med spets och knäppkänga. Tallyho och dront, vad nu dront var för någonting. En skugga av obehag – var det kanske tuberkulosen? Fyra på sin höjd fem rader i min lärobok i svenska på Katedralskolan i Växjö. Fanns det en bild till? Troligtvis inte. Bilder fanns bara på de erkänt stora: Karin Boye och Gustaf Fröding. Och Strindberg naturligtvis. Bilden med parasoll och spetskrage måste således vara min egen.

Det är tidigt på morgonen i New York. Ute är det mörkt och blåsigt och här inne sitter jag med mitt kaffe och försöker komma ihåg vad jag visste om Harriet Löwenhjelm innan jag hittade henne (igen) för några år sedan. Det är inte mycket. Fragment och enstaka ord och så naturligtvis sången om Beatrice-Aurore.

Det finns en musikalisk term som heter call and response där en stämman (call) ropar någonting varpå en annan stämman (response) svarar. Svaret kan vara ett eko av den första stämman eller en kommentar av densamma. En höstdag för två år sedan upplevde jag något som man skulle kunna kalla för just call and response: Jag är i Sverige hos min mamma som plötsligt insjuknat. Jag sitter i ett väntrum på sjukhuset i Kristianstad och bredvid mig på ett bord ligger en bunt damtidningar. Jag tar upp en och börjar bläddra när jag får se ett svart-vitt foto av en ung kvinna i vit pyjamas, i bakgrunden skymtar höga, mörka träd. Det är något hotfullt över det hela; träden är illavarslande och kvinnan i vitt hjälplös. Likadant känner jag mig just då i det sterila väntrummet. Det känns som om jag har frammanat Harriet Löwenhjelm. Hon träder in i mitt liv precis när jag som allra mest behöver henne. Artikeln är ett response till mitt call. Jag tar med mig tidskriften hem och sitter vid mammas köksbord och tittar på den svart-vita bilden genom ett förstoringsglas. Artikeln beskriver Harriet Löwenhjelmns korta och något röriga liv och nämner Harriet Löwenhjelm-sällskapet och Mattias Käck, som jag kontaktar.

Någon månad senare möts jag av Mattias på tågstationen i Tranås. Det är en dyster höstdag och en storm har just dragit över södra Sverige. Men jag vill veta mer om flickan i den vita pyjamasen, och har beslutat mig för att skriva en artikel om henne för den amerikanska tidskrift jag arbetar för. Mattias är vänlig nog att berätta om Harriet och visa mig Romanäs sanatorium, där hon dog. Vid det här laget har jag naturligtvis förberett mig och läst på en hel del om Harriet; hennes liv, hennes dikter och bilder. Jag har lärt mig att Harriet bröt emot en massa regler, hon sköt med gevär, och åkte rullskridskor i sanatorieköket. Jag vet att hon skrev om "de breda och de smala" och om "döda libertiner". Hon lekte Klondyke-leken med sin bror tills hon var nästan vuxen. Hon kallade sin bok *Konsten att älska och dess följder* - en helt fantastisk titel. Jag har läst

Boel Hackmans *Att skjuta en dront* och bibliotekarien i Kristianstad har sprungit ner till magasinet för att hämta Elsa Björkman-Goldschmidts bok åt mig, och jag har beundrat hennes teckningar, så fulla av liv och rörelse. Nu verkar inte Harriet ett dugg dammig längre, tvärtom känns hon ung och levande och modern. Hon är ironisk och lekfull omvartannat. Glamorös och intellektuell på samma gång.

Vägen till Romanäs bär upp mot en skog och där bland träden står Romanäs sanatorium. Det är en imponerande byggnad och samtidigt en kuslig kvarleva från en annan epok, majestätisk och storvulen men tömd på sin betydelse. I ett av rummen där inne, rum 18, dog Harriet Löwenhjelm 1918, 31 år gammal. Vi får inte lov att gå in i sanatoriet, som är stängt, så när vi har gått ett varv runt omkring så tar vi istället en promenad genom skogen ner mot Sommen. Mattias pekar ut Lycksalighetens ö. Vi dricker kaffe och äter bullar. Och pratar naturligtvis om Harriet och om hur livet kunde ha varit på Romanäs då, när hon levde här.

Innan vi tar bilen tillbaka till Tranås, bestämmer vi oss för att göra ett försök till att ta oss in i sanatoriet. En snäll vaktmästare öppnar för oss. Vi går in i en byggnad förknippad med sjukdom och död men möts av sommarljusa interiörer, här är fräscht och rent och på ett bord står det minsann en vas med en bukett blommor. Vi vandrar från rum till rum i jakt på Harriets rum. Till sist finner vi det. Det skiljer sig inte nämnvärt från de övriga rummen i det att där finns en säng med en inplastad madrass, ett litet bord, en fåtölj i ett hörn... Det är här, i rum nummer 18 där hon dog, som Harriet Löwenhjelm blir riktigt levande för mig. Jag tittar ut genom fönstret och det är inte de höga träden jag ser eller vackra Sommen eller Lycksalighetens ö, utan framsidan av sanatoriet, med den ilsket röda dörren. En trist utsikt. Borta är min bild av den adliga fröken med knäppkänga och parasoll. Det är nu och här på Romanäs sanatorium som poeten och konstnären Löwenhjelm träder fram utan krusiduller. Jag misstänker att också Harriet själv insåg att hon var poet och konstnär "på riktigt" här på Romanäs. För det är ju här hon skriver sina sista, vackraste dikter, och det är ju hit hon kallar bästa vännen Elsa, till vilken hon ger sin diktsamling med uppmaningen att publicera den. Det är här som jag känner att jag kommer Harriet inpå livet. Och det kanske också är så det är, att vi är som närmast livet just när vi inser att vi måste lämna det.

Hela den hösten, för två år sedan, gick i Harriets tecken för min del. Min mamma är frisk nu och jag är tillbaka i New York. Vi inväntar våren. Besöket på Romanäs och hösten med Harriet är ett minne blott. Men ett starkt sådant. Och ett mycket vackert.

Eva Stenskar